

Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi

Rustamova Aziza Bekzod qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Rus tili ta'lim yo'nalishi talabasi

azizarustamova@ru

Tojiddin Yo'ldoshev Abdukarimovich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika va psixologiya fani katta o'qituvchisi

tojiddinyuldoshev@gmail.com

Annotatsiya: Bolalar psixologik rivojlanishining umumiy va alohida xususiyatlari, turli yosh bosqichlarida bu jarayon qanday kechishi haqida atroflicha ma'lumot beriladi. Yangi tug'ilgan kundan boshlab to'liq ijtimoiy va psixologik yetuklik davrida, bu davrda bola insoniyat jamiyatining to'la huquqli a'zosiga aylanishi. Bolalik tarixi muammosi zamonaviy bolalar psixologiyasidagi eng qiyin muammolardan biriligi haqida fikrlar muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: Bolalar psixologiyasi, xulq-atvor, xarakter, nutq, o'smirlik, longityut, kognitiv, rivojlanish, emotsiya, iroda, ijtimoiylashuv.

Kirish: Bolalar psixologiyasi bolalarda psixologik jarayonlar (ma'rifiy, nutqiy, hissiy, irodaviy va boshqa) paydo bo'lishi va rivojlanishini, psixologik xususiyatlar qaror topishini, xilma-xil faoliyatning (turli xil o'yin, o'qish, mehnat qilish) rivojlanishi, bolaning shaxs sifatida shakllanishini o'rganadi. Shuning uchun bolalar psixologiyasini ko'pincha yoshlar psixologiyasi deb ham ataydilar.

Tadqiqot materiallari va metadologiyasi: Bolalar psixologiyasi umumiy psixologiyada ishlab chiqilgan tadqiqot usullaridan foydalanadi, biroq uni qo'llashning o'ziga xos tomonlari bor. Chunki, barcha bolalar bir xil fikrlamaydi va bir xil harakatlanmaydi. Ular turlicha psixologik holatda bo'ladilar. Faqatgina, sho'xlikda bir-biriga o'xshaydi.

Bola shaxsi yosh xususiyatlarini o'rganishda ko'ndalang kesma va longityud deb nomlangan tadqiqotlar o'tkaziladi. Shuningdek, ancha vaqtdan beri bizga ma'lum bo'lgan usullar orqali ham bolalarni psixologik tekshirish mumkin. Quyida esa yangicha bola shaxsi yosh xususiyatlarini o'rganish usullarini aytib o'tsak.

Birinchi holatda birgina psixologik jarayonning o'zi bir vaqtda turli yosh guruhlariga taalluqli bo'lgan bolalarda tadqiq qilinadi. Ikkinchi holat (longityud)da esa ma'ium bir (alohida tanlab olingan) bollarning psixik xususiyatlari ko'p yillar davomida tadqiq etiladi. Bu esa o'z navbatida ularni psixologiyasi rivojlanishining umumiy kechishini kuzatish imkoniyatini beradi. Bolalar psixologiyasida asosan ota-onalarga, bolaga bo'lgan ishonch, hurmat, qo'llab-quvvatlashni his qildirish mumkin bo'lgan va mumkin bo'lmagan holatlar o'rgatiladi.

Tadqiqot natijalari: Bola dunyoni, atrofni ota-ona ko'zlari bilan anglaydi. Ota-onaga nima yomon bo'lsa, bola shuni yomon deb hisoblaydi. Ota-ona kimni yaxshi ko'rsa, bola uchun u inson yaxshi bo'ladi. Bu holat bolani 10-12 yoshiga qadar davom etadi. Undan keyin bola o'zi xulosa chiqarishni boshlaydi. Shunday ekan, bolaning har bir harakati sizning aksingiz bo'ladi.

Kognitiv rivojlanish bo'yicha tadqiqotlar ham o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda, epistimik mavzuni o'rganishda ma'lum bir bolani uning hayotining real sharoitida o'rganishga o'tish mavjud.

G'arb psixologiyasining ajoyib yutuqlaridan L.S. Vgotskiy bolalar psixologiyasida chinakam o'zgarish qildi. U bolaning aqliy rivojlanib borishi, shartlari, manbai, shakli, o'ziga xosligi, harakatlantiruvchi kuchlari haqida yangi tushunchaga ega bo'ldi; u bolaning

rivojlanish bosqichlarini va ular orasidagi o'tishlarni tasvirlab berdi, bolaning aqliy rivojlanishining asosiy qonuniyatlarini aniqladi va shakllantirdi. Bugungi kunda har bir inson bolalik davri rivojlanish, o'zgarish va o'rganish deb hisoblaydi. Ammo bu paradokslar va qarama-qarshiliklar davri ekanligini, rivojlanish davrini ularsiz tasavvur etib bo'lmashligini faqat olimlarga tushunadi. V. Stern, J. Piaget, I. A. Sokolyanskiy va boshqalar bola rivojlanishining paradokslari haqida yozganlar. D. B. Elkoninning aytishicha: "Bolalar psixologiyasidagi paradokslar rivojlanish sirlari bo'lib, olimlar buni hali to'liq o'rganishmagan".

Bolalik - yangi tug'ilgan kundan boshlab to'liq ijtimoiy va psixologik yetuklik davri; bu davrda bola insoniyat jamiyatining to'la huquqli a'zosiga aylanadi. Bolalikning davomiyligi moddiy va ma'naviy madaniyat darajasiga to'g'ridan-to'g'ri mutanosibdir.

Muhokama: Bolalik tarixi muammosi zamonaviy bolalar psixologiyasidagi eng qiyin muammolardan biridir. Bolalarga oid madaniy yodgorliklar qashshoq ekanligini etnograflar yaxshi bilishadi. Arxeologik qazishmalarda o'yinchoqlar topilganida ham, unchalik muhim bo'lmagan holatlarda ham, bular odatda qabrlarga diniy ob'ektlar bo'lib, ular keyingi hayotda o'z egalariga xizmat qilishi uchun qo'yilgan.

Aytish mumkinki, eksperimental faktlardan oldin nazariya mavjud edi. Nazariy jihatdan bolalik davrlarining tarixiy kelib chiqishi masalasi P. P. Blonskiy, D. B. Elkonin asarlarida ishlab chiqilgan. Bolaning aqliy rivojlanib borishi, S. Vgotskiy fikricha, tabiatning abadiy qonunlariga, organizmning kamolot qonunlariga bo'ysunmaydi. Bola rivojlanishining rivojlanishi sinfiy jamiyat, deb hisoblanadi u, "juda aniq sinfiy ma'noga ega". Shuning uchun u abadiy bolalik emas, faqat tarixiy bolalik borligini ta'kidlaydi.

Xulosa: Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, bolalar psixologiyasini o'rganish orqali ularni kelgusi davrda qanday bo'lishi, qanday harakatlar qilishini oldindan ko'ra bilish mumkin bo'ladi. Oilaviy munosabatlarda shaxsning umummadaniy dunyoqarashini shakllantirishga erishish, nafaqat shaxsiy hayotda, yurtimiz taraqqiyoti, jamiyatning ruhiy va ma'naviy takomilida ham muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Abdusharipova.Sh "Bola psixologiyasi bo'yicha ilmiy tarafdin olib borilgan tadqiqotlar" SCIENCE AND INNOVATION international scientific journal volume i issue 5
2. L.F. Obuxova. Bolalar (rivojlanish) psixologiyasi kitobi. Moskva 1996-y.
3. Yoshga bog'liq psixologiya. SPO M. uchun darslik.Yurayt 2016
4. Yoshga bog'liq psixologiya. O'quv qo'llanma M.: Rossiya pedagogika jamiyati. -1999-442 s
5. OBUHOVA L.F., psixologiya fanlari doktori - Источник: <https://muegn.ru/uz/th/obuhova-detskaya-vozrastnaya-psixologiya-l-f-obuhova-detskaya.html> muegn.ru
6. Yuldashev, T. (2022, February). Measures to eliminate or prevent the manifestation of personality aggression. In *Conference Zone* (pp. 227-229).
7. Abdukarimovich, Y. T., & Melikmurodovich, S. U. B. (2022). Art Therapy in Eliminating Aggressiveness in the Individual. *Global Scientific Review*, 9, 1-4.
8. Abdukarimovich, Y. T., & Melikboboyevich, S. U. (2022). FORMING A RESPONSIBLE ATTITUDE TO THE FAMILY IN YOUNG PEOPLE. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(1), 653-657.
9. Melikboboyevich, S. U., Abdukarimovich, Y. T., & Erkinovich, N. S. (2023). THE ROLE OF FAMILY VALUES IN THE PREVENTION AND ELIMINATION OF CHILD AGGRESSIVENESS IN THE EDUCATION OF CHILDREN IN THE FAMILY. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(11), 275-277.
10. Melikboboyevich, S. U., & Abdukarimovich, Y. T. (2023). THE ROLE OF PSYCHOLOGICAL SERVICES IN THE TREATMENT OF PERSONAL AGGRESSION. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR*, 1(3), 26-30.